

**ANTIKVARISK KONSEKVENSPANALYS
KV TURKOSEN 1, SKYTTEHOLMSVÄGEN 13-39,
HANNEBERGSGATAN 39-41,
SOLNA STAD, STOCKHOLMS LÄN**

~~2022-03-16~~ rev 2024-02-12

**Antikvarisk konsekvensanalys av
Kv Turkosen 1, Skytteholmsvägen 13-39, Hannebergsgatan 39-41,
Solna stad, Stockholms län**

Följande konsekvensanalys är framtagen på uppdrag av fastighetsägare Bostadsstiftelsen Signalisten. Rapporten har tagits fram i samband med pågående detaljplanearbete som syftar till att utreda möjligheten för ny bebyggelse med cirka 7 000 m² BTA bostäder, motsvarande cirka 70 - 80 bostadslägenheter. Rapporten syftar till att granska det förslag som upprättats av White arkitekter i samverkan med Bostadsstiftelsen Signalisten samt beskriva förslagets påverkan på kvarterets och områdets kulturhistoriska värden. Undertecknad har tidigare upprättat en antikvarisk förundersökning för Kv Turkosen 1 där kvarterets kulturhistoriska värden definierades. Bedömningen i denna rapport tar avstamp i tidigare ställningstaganden och utgår från de ritningar som redovisas i detaljplaneförslaget.

Gestaltningen av den tilltänkta tillbyggnaden redovisas endast översiktligt i de granskade handlingarna. Utförandet kan i detalj komma att ändras i ett senare skede varför gestaltningen endast behandlas översiktligt i denna handling.

Rapporten är framtagen i mars 2022 och reviderad i februari 2024 av Anna Sterner, byggnadsantikvarie på Landskapslaget. (2022) ni AIX Arkitekter (2024).

Underlag

Kv Turkosen 1, Antikvarisk förundersökning, ~~2022-01-18~~ rev 2024-02-12

Granskade handlingar

Kv Turkosen Programhandling arkitekt 2022-02-02, White arkitekter, Signalisten, Solna stad

Kv Turkosen Illustrationsbilaga 2022-02-25, White arkitekter, Signalisten, Solna stad

Kv Turkosen Gestaltungsprogram 2023-12-20, White arkitekter, Signalisten, Solna stad

Stockholm ~~2022-03-16~~ rev 2024-02-12

Anna Sterner

Byggnadsantikvarie

anna.s@landskapslaget.se

På ny arbetsplats och mail från 2023-10-16

anna.sterner@aix.se

Innehållsförteckning

1. Kulturhistoriskt värde/författningsskydd
2. Kulturhistorisk värdebeskrivning
3. Antikvarisk konsekvensanalys

Kulturhistoriskt värde/författningsskydd

Kulturhistoriskt värde avser företeelsers förmåga att förmedla kunskap och förståelse om historiska skeden, sammanhang och människors livsvillkor över tid. Det kan uppfattas som såväl upplevelser som historisk fakta förknippade med ett objekt eller område.

En byggnads och ett områdes kulturhistoriska värde hänvisar till flera delar i Plan -och bygglagen, PBL, bl. a PBL 2 kap 6§ samt PBL 8 kap 9 och 13§§

Värderingen i denna analys utgår från arkiv- och litteraturstudier samt en nulägesbedömning av områdets värde idag. I arbetet har olika bedömningsgrunder vägts samman och fungerat som grund för värderingen. Grundläggande är Riksantikvarieämbetets modell Kulturhistorisk värdering av bebyggelse av Axel Unnerbäck. Modellen bygger på att det kulturhistoriska värdet är uppbyggt av dokumentvärden, upplevelsevärden och förstärkande värden.

Turkosen 1 har klassats som Grön = Fastighet med bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Det innebär att byggnaderna inte får förvanskas.

För all bebyggelse, och därmed även befintlig bebyggelse i Kv Turkosen 1, gäller generella krav i PBL som reglerar varsamhet vid ändring och ombyggnad, samt vid tillägg i befintliga bebyggelsemiljöer. Följande paragrafer är relevanta:

2 kap 6§: Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Vid planläggning och i andra ärenden samt vid åtgärder avseende byggnader som inte ingår i ett ärende enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas. Lag (2014:477).

Plan- och bygglagens paragrafer angående förvanskning och varsamhet gäller. PBL kap 8§13 (förvanskningsförbud) innebär att byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

PBL kap 8§14 (anpassat underhåll) innebär att byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.

PBL kap 8§17 (varsamhetskrav vid ändring) innebär att ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas tillvara.

Översiktsplan

I Solnas översiktsplan (ÖP) är Solna centrum definierat som ett stadsutvecklingsområde och omfattar utöver delar av Skytteholm även f d Råsunda fotbollsstadion samt den del av Hagalund, som ligger närmast Solnavägen. Centrumbebyggelsen ska byggas ihop med omgivande områden för att öka stadsmässighet, tillgänglighet och trygghet.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Arkitekturhistoriskt värde

Området närmast Kv Turkosen 1 består av en tämligen spretig arkitektur uppförd under flera olika tidsperioder. Den gemensamma typologin kan sägas vara skivhus i park från senare delen av 1900-talet med fasader i puts, betong eller tegel. Flera hus är utformade med en indragen översta våning som kan innehålla ventilationsdon eller förråd. Motivet påminner om en indragen kungsvåning.

I slutet på 1970-talet fanns en önskan om en något "mjukare" arkitektur än de tidiga miljonprogrammets delvis brutalistiska och monotona arkitektur för bostadshusen slagit igenom ordentligt. En vilja att placera husen annorlunda, både i stadsbilden och sinsemellan i bostadsområdena blev rådande. Service- och bostadshuset Turkosen 1 i Solna är en mycket bra representant för denna tids idéer. Precis som det samtidigt uppförda bostadshuset i Korallen på andra sidan Huvudstagatan utgörs konstruktionen visserligen av det framrationaliserade betongelementet men i en helt ny konstnärlig skepnad och färgsättning. Den relativt stora byggnadskroppen bildar ett närmast slutet kvarter. En grönskande innergård med uteplatser för lägenheterna i bottenvåningen är genomtänkt och småskaligt intim. Resultatet är ett markant brott med miljonprogrammets flerbostadshus och boendemiljöer.

Lokalhistoriskt/samhällshistoriskt värde

Bostadsbebyggelsen med omgivande gårdsrum i området kring Kv Turkosen berättar om den stora utbyggnaden av Skytteholm som ägde rum mellan 1950-70-talen. Området genomgick under denna tid en kraftig omvandling från ett glest bebyggt lantligt samhälle präglad av jordbruk, till ett stadsmässigt bostadsområde. Som en del av Skytteholms framväxt tillskrivs kvarteret och den närliggande bebyggelsen lokalhistoriska värden.

Autenticitetsvärde

Den ursprungliga arkitekturen är i hög grad oförändrad och välbevarad vilket ger Turkosen 1 högt kulturhistoriskt värde. Fasader, tak, fönster, dörrar och balkongräcken bevarar ursprunglig utformning.

Socialhistoriskt värde

Kv Turkosens kombination av servicehus och vanliga bostäder är intressant och tidstypisk såsom socialt ansvarsfull arkitektur, dessutom placerad så nära en centrumkärna. Servicehusen ligger ofta mer utplacerade och inte fullt så centralt i staden.

Byggnadsteknikhistoriskt och konstnärligt värde

Kvarteret representerar det sena 1970-talets miljonprogramsarkitektur med sin rationella stomme av sandwichelement och enkla uppbyggnad. Arkitekturen har dock en mer bearbetad finish med sin fasad i gulpigmenterad betong och grafiska blandning av slät och struktur-mönstrad betong i rutmönster vilket ger ett konstnärligt värde.

Kv Turkosen är utormad i en enkel, tidstypisk men ändå bearbetad arkitektur. Några inslag av konstnärlig utsmyckning förekommer såsom keramiska blommor vid entrén mot norra torget liksom ett fristående konstverk i form av en mobil vid innergårdens östra infart. Fasadernas grafiska rutmönster med en blandning av slät och strukturmönstrad betong ger fasaderna en horisontalverkan och markerar fönsteröppningar. Balkonger och balkongräcken i olika färger hör till de få men bearbetade detaljer som utgör Kv Turkosens arkitektur.

Värdefulla karaktärsdrag och detaljer i exteriören

- Enkla men tidstypiska byggnadsvolymer i sex våningar, placerade kring en bilfri gård
- Sadeltak belagda med tegelpannor
- Entréer placerade på husens gårdsfasader vilket bildar ett intimare gårdsrum
- Grönskande gårdsrum med planteringar, uppvuxna träd såsom lind och lönn och lekplatser
- Fasader av gulpigmenterad betong och en blandning av slät och strukturmönstrad yta med grafisk indelning i rutmönster som ger horisontalverkan och accentuerar fönster
- Ursprungliga träfönster med kopplade bågar
- Ursprungliga dörrpartier i bruneloxerad aluminium
- Utanpåliggande balkonger med skärmväggar i betong och omålade fronter i lackad plåt av aluminium. Ståndare och överliggare är i omålad aluminium och balkongerna förekommer i olika färgsättningar
- Konstverk i form av keramiska plattor vid servicedelens entré mot norr
- Konstverk i form av fristående mobil vid innergårdens östra infartsväg
- Lågdal med serviceboendets funktioner såsom numera stängd simhall och vårdcentral. Byggnaderna har bearbetad, välbevarad och funktionsduglig arkitektur med röda tegelfasader. Simhallen har generösa fönsterpartier i bruneloxerad aluminium
- Trädallé med lindar mellan Turkosens lågdal mot väster och Huvudstagatan, trädallé med oxel längs Skytteholmsgatan och unga lindar mot Hannebergsgatan

Antikvarisk konsekvensanalys

Projektbeskrivning

Projektet innebär att två lågdelar mot kvarterets västra sida Huvudstavägen rivs. Lågdelarna innehåller vårdcentral och simhall. Det underjordiska garaget i två våningar behålls och får en ny entré mot Hannebergsgatan och nedfart via det nya bostadshuset. På platsen byggs två nya höga volymer innehållandes bostäder. En länkbyggnad däremellan skapar en sammanhållen sockelvolym.

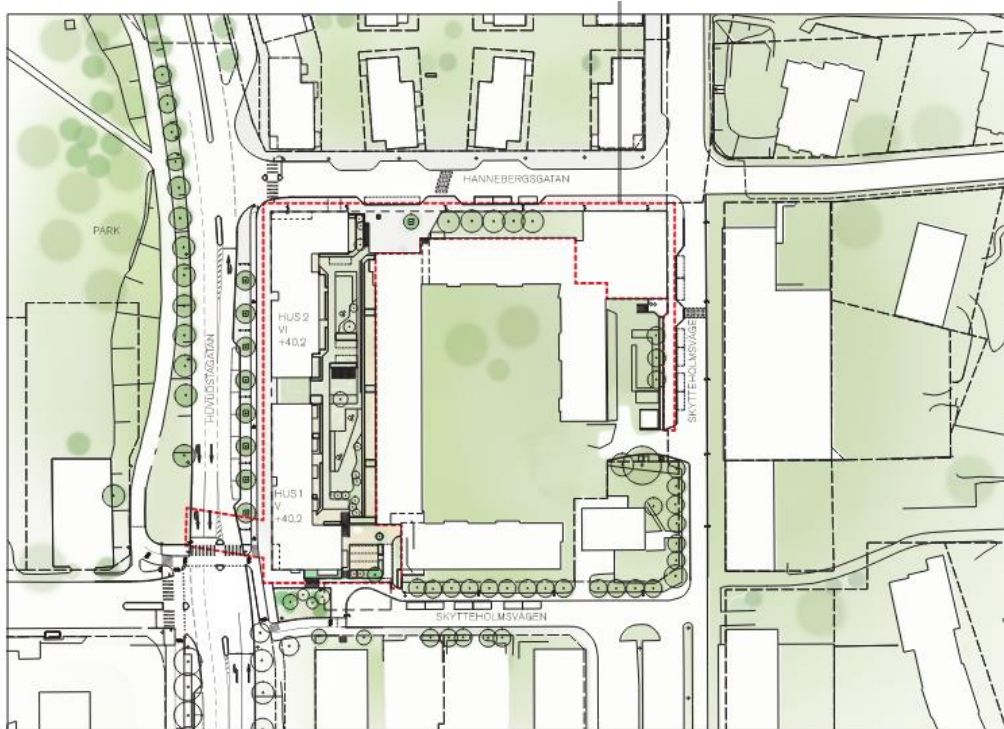

Sammanlänkade bottenvåningar.

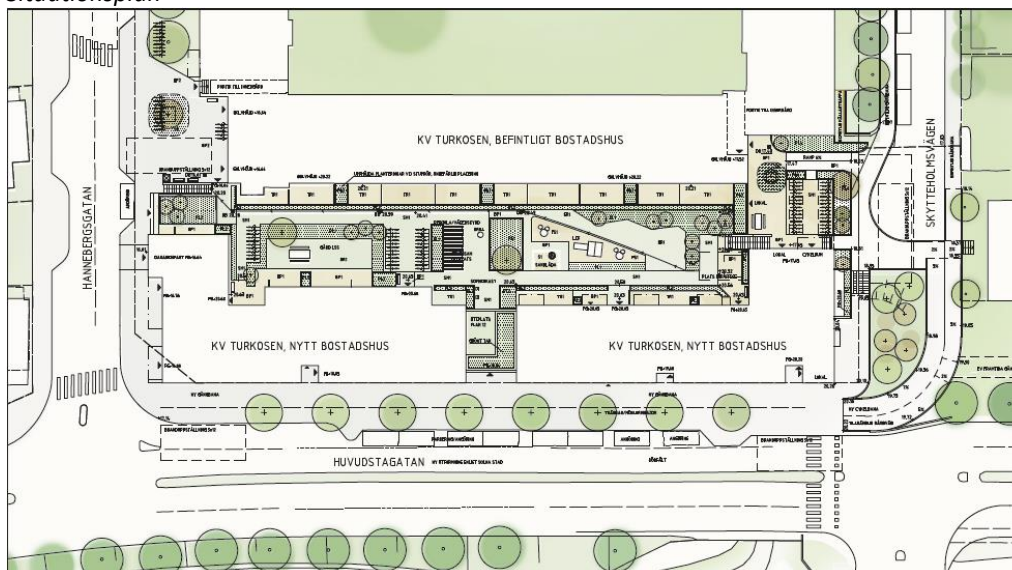
Nya volymer

Exploateringen innebär att två nya huskroppar med vinkel runt hörn placeras framför befintlig fasad mot Huvudstagatan. Mellan huskropparna finns en öppning för ljusinsläpp och utblickar till överbyggd gård mellan de nya bostadshusen och Kv Turkosens ursprungliga fasad mot väster. Gatuplanet kompletteras med en sockelvolym på vilken skapas en upphöjd gård. De nya volymernas höjd speglar befintliga Turkosens höjd med en adderad takvåning som är indragen. För att minska buller till gård och bostäder är volymerna utformade med gavlarna mot Hannebergsgatan och Skytteholmsvägen i syfte att skapa en tyst gård. I förslaget tillskapas ca 80 bostäder. Utöver detta planeras flera lokaler i kvarteret. Den största lokalen kan nås via en länkbyggnad som sammanbinder de två huskropparna i sockeln.

Kommentar: Bebyggelsen i området runt Kv Turkosen 1 utgörs av förhållandevis storskaliga lamellhus. Att uppföra ytterligare höga hus inom kvarteret bedöms som möjligt sett till områdets övergripande karaktär. Dock får det konsekvenser ur ett stadsbildsperspektiv på grund av att de nya volymerna skymmer bakomliggande ursprungliga Kv Turkosens lägre fasad mot väster och upplevelsen av kvarteret förändras. Utblickar från och mot kvarteret byggs delvis igen. De vinkelställda byggnadsvolymer i hörnen förstärker upplevelsen av att det ursprungliga kvarteret byggs för, minskar utblickar och reducerar dagsljusinsläpp till lägenheterna.

Situationsplan

Innergård och omgivande naturmark

Volymerna har bearbetats i flera omgångar för att den nya bebyggelsen ska förhålla sig så respektfullt som möjligt till den befintliga. Upplevelsen av kvarterets volym och karaktär bevaras i högsta utsträckning om man låter den ursprungliga byggnadsvolymen stå så fri som möjligt utan att byggas emot. Att Kv Turkošen bevarar ursprunglig utformning utgör en stor del av dess höga kulturhistoriska värde.

Att dela upp tillbyggnaden i två volymer istället för en lång byggnad, bedöms som positivt liksom att man kan se in på gården mellan husen och få utblick från husen genom öppningen.

ELEVATION MOT HUVUDSTAGATAN

ELEVATION MOT HANNEBERGSGATAN

Huvudstagatan blir en mer stadsmässig gata för gående, cyklister och biltrafik.

Rivning av lågdelar med simhall och vårdcentral

Aktuell planläggning av Kv Turkosen förutsätter rivning av lågdelar i kvarterets västra område mot Huvudstagatan. Lågdelarna innehåller delar av servicehusets funktioner såsom numera stängd simhall och vårdcentral.

Kommentar: Rivningen medför förändring av ursprunglig utformning och delar av anläggningens ursprungliga funktion som servicehus. Lågdelarna är ursprungliga men inte utpekade i RAÄ: s inventering och beskrivningen av vad som utgör Kv Turkosens kulturhistoriska värde. Båda byggnaderna bedöms dock ha bearbetad, välbevarad och funktionsduglig arkitektur, i synnerhet simhallen med sina generösa fönsterpartier. Byggnaderna kan med fördel dokumenteras inför ev. rivning.

Gestaltning

Bebyggelsen i Skytteholm består av en tämligen spretig arkitektur uppförd under perioden 1950-70-talen. Den gemensamma typologin kan sägas vara skivhus i park med fasader i puts alt tegel. Flera hus är utformade med en indragen översta våning som kan innehålla ventilationsdon eller förråd. Motivet påminner om en indragen kungsvåning.

Kommentar: Det är önskvärt att den nya bebyggelsen anpassas efter Kv Turkosens ursprungliga fasader i gulfärgad betong. De har sadeltak och balkonger med skivor i rå betong och röda räcken i lackad plåt som få men dekorativa inslag. Den nya bebyggelsen ska också förhålla sig till de övriga kvarterens bebyggelse som tills största delen har fasader av ljus puts eller tegel vilket därför, ur antikvarisk synvinkel, vore önskvärt att använda.

Fasader mot gården och utblick mellan husen från gården.

Förslaget är utformat med en indragen översta våning som liknar en kungsvåning. Liknande motiv återfinns i omgivande arkitektur och utformningen bedöms som positiv då det bidrar till att huset upplevs som lägre.

Takkupor återfinns inte i den omgivande arkitekturen. Förslaget med en indragen våning med fasad och tak i samma material är därför att föredra.

Kv Turkosens arkitektur karaktäriseras av en lågmäld men bearbetad 1970-talsstil. Det vore önskvärt att utforma ny bebyggelse i ett lika lågmäلت och självständigt formspråk i syfte att samspela utan att överglänsa. Den föreslagna klassicerande utformning som fanns med inledningsvis i förslaget har därför tonas ner.

De nya volymernas fasad mot Huvudstagatan.

Materialval

De nya byggnaderna mot Huvudstagatan föreslås en hög putsad sockelvåning och fasader i ljus tegel med tydliga horisontella tegelband. Partierna har en livförskjutning och särskiljer sig från tegelfasaden vilket bryter av och skapar ruttmönster i fasaden lika de ursprungliga byggnadernas putsade fasader. Kungsvåningen är plåtbeklädd. Fönsterkarmar föreslås en varm ton.

Kommentar: Fasader i puts och tegel förekommer i olika utföranden i området kring Kv Turkosen 1 och kan därför passa bra på de nya byggnaderna. Den nya tillbyggnaden kommer samtidigt att utmärka sig som en ny årsring i förhållande till omgivande hus. Det är av stor vikt att fasadteglet väljs med stor omsorg om kulör och struktur så att den anpassas till kulörer på befintliga byggnaders fasader. Delar av återvunnet mörkt fasadtegel från rivningen av lågdelarna kan med fördel användas i den nya sockelvåningen och för att skapa en ny huvudentré mot norra torget.

Kv Turkosen bevarar äldre träfönster med vitmålade karmar.

Kommentar: De nya byggnaderna kan med fördel utföras med träfönster för att samspela med den äldre intilliggande arkitekturen.

Norra torget med cykelparkering.

Bostadsgården.

Huvudstagatan norrifrån.

Indragen kungsvåning.

Konstnärligt utformade delar och detaljer

Kv Turkosen är utformad i en enkel, tidstypisk men ändå bearbetad arkitektur. Några inslag av konstnärlig utsmyckning förekommer såsom keramiska blommor vid entrén mot Norra torget. Även fasadernas reliefmönster samt balkonger och balkongräcken hör till de få men bearbetade detaljer som utgör Kv Turkosens arkitektur.

Kommentar: Konstverk i form av keramiska blommor ska sparas på sin ursprungliga plats. Det vore önskvärt att återskapa ursprungligt entréförhållande på fasaden mot norr.

Balkongernas utformning med skivor i rå betong och röda räcken i lackad plåt ska bevaras i ursprunglig utformning.

Stockholm ~~2022-03-16~~ rev 2024-02-12

Anna Sterner
Landskapslaget
Certifierad sakkunnig kulturvärden (K) enligt KUL 2